

Hangversenyekről

Csengery Kristóf, Fittler Katalin és Kovács Ilona jegyzetei

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara – január 8.

(Fittler Katalin)

Ígéretes programmal kecsegtetett a Dohnányi-bérlet 4. estje: Brahms B-dúr zongoraversenye az első részben, a másodikban pedig g-moll zongoranégyese, Arnold Schönberg zenekari átíratában. A „jó bornak is kell a cégér” meggyőződést követve, fantasztikusan beharangozta az ismertető a közreműködő vendégművészeket, a dirigens Christoph Eschenbachot, s a szólista Tzimon Bartót. Vesélyes vállalkozás, hiszen a szuperlatívuszok kopnak, s hitelüket-vesztetté válhatnak a sűrű alkalmazás következtében. (Sajnos, az életrajzi tényanyag sem informál önmagában a minőségről, az értékről, hiszen a világhírű koncertező művészek korában a legtöbb eljutnak a legtöbb helyre, tehát ugyanannál a rangos zenekarnál különböző kvalitású szólisták is megfordulhatnak... – egyszer.)

Szerencsére ezúttal valóban figyelemreméltó személyiségek léptek fel. Eschenbach immár harmadik éve „visszajáró vendég” Budapesten, ráadásul ezzel az esttel a magyar zenekarral való együttműködésének a folyamata kezdődött. Az amerikai Tzimon Barto most debütált fővárosunkban – remélhetőleg elégedett volt a tetszésnyilvánítás fókával, s visszatér a közeljövőben. Bartót méltán nevezik „a zongora Schwarzeneggerének” – s látványával együtt még hatásosabbnak érződik az általa elképesztően érzékenyen megszólaltatott, lehetőleg finom hangzás. Barto és Eschenbach összeszokott kettőse adta a zongoraverseny legnagyobb élményét, a műsor egésze viszont, mondhatni, sokdimenziós „összképet” adott a dirigensről. Mindketten zongoraművészek, mindketten vezényelnek is, kamaramuzsikusként is régóta partnerek – az egymás kottaolvasásának, kottaértelmezésének tökéletes ismerete azt eredményezte, hogy képesek voltak mást, a hallgatóság számára újat mondani a zongoraversenyéről. Pontosabban, rádöbbeneni a hallgatóságot, mennyire kevésbé ismeri „valójában” a mű partitúráját.

Ami lenyűgöző volt, az Barto játékának „jelenidejűsége”, ahogyan a mindenkorai játszanivalóra koncentrált, mintegy programozva a szándékának megfelelő hangzást (talán ezért is tette ki a kottát?). Számára minden fontos a szólamában, csak épp a műben elfoglalt he-

lyének megfelelően egy-egy részlet más-képp-fontos. A hangszínekkel, egyfajta érzéki minőség mentén vezette hallgatóit, nem pedig formai építkezéssel. A formálást a dirigensre hagyta, aki a zongoraszólam iránti érzékeny figyelemmel irányította a zenekart. Szokatlan lehetett ez a szituáció az együttesnek, viszont a hangszín-érzékenységtől, a színvárázstól fellelkesedve, a szólamok és a szólistikus szereplők egyaránt fokozott felelősséggel muzsikáltak. Sok szép hangszínnel gazdagították a palettát, ám aligha hallgatható el, hogy gyönyörködésünk jelentős mértékben intellektuális volt; tehát, Brahms partitúrája nem egykönnyen adta meg magát.

Eschenbach érzékenyen kísérő dirigensként mutatkozott be az első részben – a schönbergi zenekari letétben viszont megmutatta, hogy hangszín-fantáziája vetekedik Bartókéval. S ha a zongoraverseny esetében az előadói felfogás miatt érezhettük úgy, hogy nem eléggé ismerjük e remekművet, a g-moll zongoranégyes újrafelfedezéséért Schönbergnek is hálások lehetünk. Ritka az olyan átírat, amely az önálló kompozíció erejével hat, nem csupán metamorfózisaként a szerzői fogalmazványnak. Ennek a schönbergi olvasatnak a megvalósíttatása/megvalósítása megint csak lelkiismeretvizsgálatra készítet; mennyire más lehet a tényleges alkotói teljesítmény, mint amilyenek egy-egy zeneszerzőt beskatulyáz kora és az utókor. Nagy Schönberg-művek kivételes előadásai éreztetik hasonló erővel a szerző zeneiségét! A Brahmsban a modernül gondolkodó muzsikust észrevevő Schönberg történeti-stiláris látókörének perspektívái váltak most hangzó bizonyossággá.

Brahmsot szokás ismert szerzőnek tekinteni. Hogy mennyi felfedeznivaló rejlik még partitúráiban, abból is ízelítőt kaptunk ezen a hangversenyen. Ugyanezt a tanulságot szűrhettem le a zenekar, a szólamokat illetően, s hogy fejlesztendő az igényesség – nemcsak a monumentalitás, hanem a részletesség, a nűánsszok irányába is. .

Nemzeti Filharmonikusok – január 12.

(Fittler Katalin)

Nagy örömmel számolok be a Klemperer-bérlet 5. estjéről, mert egészen kivételes élményben volt részem. Wagner Tannhäuser-nyitányát és Sosztakovics I. zongoraversenyét követően Richard Strauss 30. opusza (Also

sprach Zarathustra) egészen különleges előadásban csendült fel. Szokás tudni a műről, hogy villámcsapásként hatott annakidején a fiatal Bartókra, aki épp szerzői válságot élt meg, ismert a mű programszerű tartalma a szerzőnek a partitúrába bejegyzett utalásai nyomán, s az a szerzői nyilatkozat is, amely arról tanúskodik, hogy Strauss nem szándékozott filozofikus zenét írni. A „Nietzsche után szabadon” komponált szimfonikus költemény koncerttermi megszólaltatásai során nem ritka, hogy a hallgató – amennyiben a műsorismertető információi lehetővé teszik – megpróbálja követni a programot, tehát beazonosítva az egyes szakaszokat. A gyakran reménytelennek tűnő vállalkozás feladását követően irányulhat a figyelem azokra a jellegzetes straussi zenei megoldásokra, hangszerelési különlegességekre, amelyek méltán keltettek meglepetést (netán megütöközést) a korabeli hallgatóság soraiban. És szégyen, nem szégyen, gyakran bizony hosszúnak tűnik (filozófiai olvasmányhoz hasonlóan szellemileg fárasztónak) a darab. Ezen a koncerten viszont már-már újraélhettük a bartóki revelációt.

Hogy kivételes élményben lesz részünk, azt már a kezdeti „napfelkelte” is sejtette. A várva-várt, egyszersmind megunhatatlan monumentális C-dúr akkord ragyogása ugyanis nem valami abszolút csúcspont volt, tetőpont, amelyhez folytatás nem is mérhető. Éppen ellenkezőleg, mintha arra lett volna hivatott, hogy megéreztesse a mű gondolatiságának (egyszersmind zenei kidolgozottságának) horderejét. A partitúra sokdimenziós térélmény forrásává vált. A hangzás minden pillanatban megfellebbezhetetlen elhithető erővel éreztette, hogy maga a mű kel hangzó életre (ami minőségileg több, mint bármiféle koncepciózus interpretálási kísérlet).

Kétségtelen, a zenekar nagyon tudja ezt a művet. Olyannyira, hogy Kocsisnak nem kellett afféle „guberálás” módon motívumról-motívumra haladva berendezni a hangzást fő- és másodlagos szólamok sokszálú szövetévé, hanem „finom-hangolóként” működhetett, miközben a nagyformára koncentrált. Ennek a kettős feladatnak tett maximum eleget, s az eredmény: érzéki hangvarázs, rafinált adagolással. Telitalálat volt e koncert koncertmesterének Kelemen Barnabást választani, aki a szólistikus részletekkel további dimenziókra nyitott ablakot. Játéka nyilvánvalóan inspirálóan hatott az

egész vonóskarra (felejthetetlen a szívhez szólóan, megindítóan szép brácsaszóló is), és mindazokra a muzikusokra, akik számunk egy részében közvetlen kapcsolatba kerültek a szólóhegedű ill. a prímiszólam zenei anyagával.

A gyönyörködés nem altatta el az intellektust; boldogan kapta fel fejét a hallgató, amikor Bartók Kossuth szimfóniája egyik jellegzetes fordulatainak ősforrását vélte felismerni. Itt vált világossá az a többlet-tudás, amelyre Bartók összes zenekari művének lemezfelvétele során tehetett szert a zenekar. Az inspiráló forrás és az inspiráció hatása, eredménye a közönség tudatában immár összekapcsolódhatott, s talán ez is arra figyelmeztet, hogy a remekművek ugyan jéghegyként emelkednek ki környezetükből, de létrejöttük feltételezi egyes alapelemeikből zenei köznyelvet kovácsoló, s később a jelentős művek által leárnyékolat darabokat. A műsorkezdő Tannhäuser-nyitány szinte komolyzenei örökzöldnek számít, eleve népszerű muzikának. Ebből adódóan, a nyitószám a korábbi zenei élményeket felidézhető „katalizátor” szerepét töltötte be. Pátoszmertessége első pillanatban meglepő volt, ám a nagyforma íve egyértelműsítette a karmester építkezésének átgondoltságát. Sosztakovics I. zongoraversenyének szólistájaként Olga Kern lépett dobogóra, aki érezhető lelkesedéssel és nehézséget nem ismerő magabiztossággal játszott, s virtuóz készségét mutatta meg a ráadás Prokofjev-etűdben. A várakozás, az elvárás: kétélű fegyver. A túl magasra tett mérce elvonhatja a figyelmet az előadás valós értékeiről. Olga Kern szinte ismeretlenként lépett a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem pódiumára, s abban a tudatban hagyhatta el, hogy sokan megjegyezték a nevét. Ezúttal a trombitaszóló nem igazán tudta érzékeltetni Sosztakovics sziporkázó humorát. Pedig Tóth László („Lecsó”), a zenekar szólamvezetője korrektül tudta, s hangulatosan szólaltatta meg. Talán kisebb teremben – koncentráltabban – hatásosabbnak tűnt volna. Viszont ez a hangzástér ideális volt az Imígyen szóla Zarathustra számára, s megkockázatom: ha más mű szerepelt volna a program második részében, másként alakult volna a korábbi műsorszámok értékelése. Így viszont a Zarathustra bűvölete marad emlékezetes.

Pannon Filharmonikusok – január 20.

(Csengery Kristóf)

A kétszáz esztendő Pannon Filharmonikusok legutóbbi éve változásokban gazdagon teltek. A zenekar közel egy évtize-

den át (2000 és 2009 között) Hamar Zsolt vezetésével működött – ez az időszak jelentős fejlődést hozott. Következett két fontos év, melyet a Pécsiek kedvéért külföldről hazaszereződött, nemzetközi presztízsnak örvendő Peskó Zoltán neve fémjelzett, nemrég pedig a szintén külföldi tapasztalatok után Magyarországra visszatérő Bogányi Tibor lett az együttes karmestere. Az utóbbi három évben tehát három vezető adta egymásnak Pécsset a kilincset.

Kedvező lehetőség ez egy zenekar életében, vagy inkább megpróbáltatás? Akad, aki a nyugodt munka zálogát a hosszú távú közös munkában látja, más a változatoság frissítő hatásában hisz. A Művészetek Palotájában, a Pécsiek január 20-i koncertjének elején pár pillanatra úgy tetszett, gyengélkedik az együttes – erre utalt Rahmanyinov Vocalise-ának bártortalan indulása, a kissé hurutos vonóshangzás. Szerencsére ezt a sápadtságot az egészség jelei váltották föl: a darab hátralévő részében megnyerően hatott a rugalmas ritmizálás, az éneklő dallamformálás, amely méltóképpen domborította ki a tételen végigvonuló melódia „végtelen dallam” jellegét – és érvényesült a Vocalise-ra oly jellemző melankólia is.

Rahmanyinovot újabb Rahmanyinov-mű követte, Bogányihoz pedig egy másik Bogányi csatlakozott: a 3. zongoraversenyt a karmester testvére, Bogányi Gergely játszotta. A kezdet egyszerű dalolása után játéka érzékletessé tette a rahmanyinovi zongoraverseny-faktúra áttört szerkesztésmódját: azt a sajátos munkamegosztást zenekar és zongora között, amely nem mindig állítja előtérbe a szólistát, hanem annak szólamát bűvópataként vezeti végig a zenei szövegen. Sűrű, differenciált belső mozgások, líra, melankólia, energia és szimfonizmus – mindez együtt adta a nyitótétel összetett zamatát. A második tétel kontemplatív kezdete után is fellángolt a szenvedély, a finálét pedig vehemensen és sístergő virtuozitással játszotta Bogányi, figyelmet szentelve a végkifejlet apoteózis-hangjának. Érdekessége volt értelmezésének, hogy a szláv tónuson olykor liszti jegyek szűrődtek át – aligha meglepő módon, hiszen Bogányi született Liszt-játékos, s nem csoda, ha ez az elkötelezettség nyomot hagy játékán. No meg az sem, ha ezek után egy Transzcendens etűdöt játszott ráadásként.

A második részt kitöltő mű, Sosztakovics 10. szimfóniája rendkívül nehéz kompozíció. Hogy a magyar szimfonikus zenekari kultúra mennyit fejlődött az elmúlt húsz évben, mutatja, hogy egy vidéki együttes a

rendszerváltás előtt ezzel a szimfóniával aligha mert volna birokrakelni – s ha mégis, a zenekarok többsége alul maradt volna a küzdelemben. Ma a Pannon Filharmonikusok számára a Sosztakovics-Tizedik bevezető vár, technikai és zenei értelemben egyaránt. A nyitótétel kezdetén élvezettel hallgattam a mélyvonósok kigyózó skáladallamát, a tétel sötét, nyomasztó hangulatának kifejezőjét. Szép fuvola- és fagott szóló jelezte a letargikus alapkaraktert, majd szenvedélyes oboaszóló következett. Csupa figyelemre méltó kollektív és egyéni megmozdulás. Az előadás híven követte a tétel érzelmi és indulati dinamikáját: a hatalmas fokozást, mely a zenét egyetlen jankiáltássá változtatja. A Scherzóban fontos volt a vonósok tömör tónusa, a feszes ritmus, a magas fúvósok fényes hangzása, a sístergés, kavargás, forrongás, majd robbanás – mindaz, ami példaszzerűen illusztrálja, milyen az, amikor egy igazi „ádáz” Sosztakovics-tétel szólal meg, értő tolmácsolásban. Az ezt követő erős váltás sem maradt el: a Pannon Filharmonikusok zeneiséi fogékonyan reagáltak a harmadik tétel indításának kecses neoklasszicizmusára – majd arra, ahogyan ez a hangütés súlyos meneteléssé alakul át. A finálé elején ismét remek fúvós szólókat hallottunk, később a nyitótétel dramaturgiájához hasonlóan változott át a letargia ábrázolása a befűzésű pergő-sűvítő sorszenéjévé.

Bogányi Tibort magam eddig csak csellitaként hallottam, vezénylésével most először volt alkalmam találkozni. Életrajzából tudjuk, vendégként seregnyi külföldi zenekarnál megfordult már Toulouse-tól Mexikóig, Macaótól Sanghajig – Finnországot pedig úgyszólván végigvezényelte: a helsinki együttesek mellett Tampere, Lahti, Oulu, Jyväskylä, Kuopio, Vaasa zenekari játszottak pálcája alatt. A finn szimfonikus műhelyek névsora nem az a lista, amellyel vetélytársak körében villogni lehet, egy azonban biztos: remek iskola lehetett a sok finnországi vidéki feladat, melyek során Bogányi megtanulta a szakmát, abszolút manuális és intellektuális biztonságra tett szert. Zenekarával tárgyyszerűen, szuggesztíven kommunikál, mozdulataiból világosan kiderül, mikor mit akar, és együttese végre is hajja kéréseit. Erős színnel, élénk akcentusokkal dolgozik, markánsan körvonalazott formálás jellemzi muzikálását. Gesztusvilágában éreztem bizonyos teatralitást – de mindez nem volt idegen sem a két Rahmanyinov-mű, sem a Sosztakovics-szimfónia szellemétől, így nem is hatott zavaróan.

Óbudai Danubia Zenekar – január 21.*(Fittler Katalin)*

A tavalyi gyakorlatot követve, idén is „Danubia + Nemzeti bérlet”-tel jelentkezett a zenekar, s a nyitókoncertnek a Latin-Amerika címet adták. Hogy a Bizet Carmenje nyomán ütőkre és vonószekarra készült Carmen szvit (Rogyion Scsedrin műve) mennyiben tekinthető latin-amerikainak, voltaképp költői kérdés. E megbízható sikerszám után a Corpus Harsonakvartett közreműködésével Vinicio Meza Versenyműve ritkaság-értékével hatott, Villa-Lobostól a Bachianas Brasileiras sorozat népszerű 5. darabja pedig (énekhang, nyolc cselló kíséretével) a ritmusok és hangszínek kavalkádjá után a melódiát helyezte a figyelem középpontjába. Az est második részében Piazzolla zenéje szólt, hét tétel Kerek István átíratában, melyekben a zenekarhoz énekszólam és/vagy kvartett társul. A műsor eleve nemes szórakoztató zenét sejtetett, a korábban Nemzeti Ifjúsági Zenekar címet is birtokló zenekartól (ill. annak utódától) eleve igényes muzsikálást vártunk el. Hogy mégsem elégedetten és felüldülten távoztunk a műsor végeztével, annak oka abban a furcsa hiányérzetben keresendő, amelyért a karmester Silló István tehető felelőssé. Van már annyi munkakapcsolata a felkészült muzikusokból álló együttessel, hogy tudja, mire képesek. Tehát, hogy többre. Röviden: igényes muzsikálásra. Mintha Silló csak az érem másik oldalát látná, az eleve biztosított elfogadható színvonalat. Vezénylése szinte csak „lekövetése” a hangzásnak, amiben irányít, az kizárólag a pontosság. Nem először lépnek fel a Nemzetiben, tehát vannak akusztikai emlékei-tapasztalatai, s ezek birtokában elvárható lenne, hogy dinamikailag is kidolgozott hangzásképre törekedjen. Mozdulataiban nyoma sem volt annak, hogy mást (szébbet) szeretne hallani annál, ami épp megszólal. Így inkább teljesítés volt a zenélés, alkalmazott muzikusoktól elvárható, semmint interpretáció, vagy ha az túl fennköltnek hat, akkor hadd nevezem örömmenélésnek azt a vágyott többletet, ami közösséggé kovácsolja a pódiumot és a publikumot. A remek Corpus Harsonakvartett (Sütő András, Pálkás Péter, Káip Róbert és Göröghegyi Gábor) sem elkápráztatni akarta a hallgatóságot (ami egyébként a rangos szórakoztató-zenétől elvárható), hanem inkább újrajátszott (ki tudja, hányadszor) egy technikailag igényes darabot. Rácz Rita sem érezhette jól magát ott és akkor a szólista-szerepben, viselkedése mesterkéltnek, éneke néha modorosnak hatott. Miközben mindvégig érződött, hogy

értékes hanganyag birtokosa, és egy-egy igényes-szép megoldása zenei érzékenységeről is tanúskodott. A Quartett Escualo (Ács Péter – nagybőgő, Deli Zsolt – harmonika, Kerek István – hegedű, brácsa, Mayer Albert – gitár) hangzása önmagában hangszínelmény a zenekari hangversenyekhez szokott hallgatónak. Az est nagy élményét Wiedemann Bernadett jelentette, aki érezhetően élvezte a számára szokatlan „szerepkört”, kedvvel kirándult olyan zenei tájakra, ahol korábban legfeljebb hallgatóként fordult elő. Élvezte szólamát, együtt lélegzett a kísérettel (olyankor mintha a zenekar is muzsikus-öntudatra ébredve, erőteljesebben formált volna), s igényesen oldotta meg azt a plusz-feladatot is, amit az jelentett, hogy (érthető) magyar szöveggel kellett énekelnie a zeneileg bizony néha másként tagolódó frázisokat. Ha az estet Wiedemann Bernadett (megérdemelt) jutalomjátékának tekintjük – megérte! Meghallgatni is és megrendezni is.

Egy apró megjegyzés még: a szórólap ismertetőjének szövege – úgy stílusosan, mint tartalmilag – hagy némi kívánnivalót...

Duna Szimfonikus Zenekar – január 27*(Kovács Ilona)*

A Duna Szimfonikus Zenekar 2012-es Tavaszi bérletének hangversenyein jelentős helyet foglalnak el a bécsi klasszikus zeneszerzők alkotásai. A sorozat első estjén – Antal Mátyás vezényletével – kizárólag e korszak nagyjainak műveiből állt össze a műsor. Haydn G-dúr szimfóniája (no. 88) és Beethoven Ah, perfido! hangversenyáriája (op. 65) mellett stílusjegyei alapján még a szünet után felcsendülő Schubert 5. (B-dúr) szimfóniája is e korszakhoz tartozónak tekinthető. A nagy klasszikus triászról ezen a koncerten éppen W. A. Mozart hiányzott, pedig e napon emlékezhetünk a salzburgi mester 256. születésnapjára. (A zenekar a komponistának szánt „születésnap ajándékát” két héttel később nyújtotta át a c-moll adagio és fúga (K. 546) előadásával.) Bár a műsorlapon nem szerepelt Mozart neve, szelleme mégis jelen volt: mind a Metastasio szövegére komponált Beethoven-ária, mind pedig a Schubert-szimfónia Mozart letagadhatatlan hatását mutatja a huszonhat éves Beethoven, illetve a mindössze tizenkilenc éves Schubert kompozíciójában.

A bécsi klasszikusok túlsúlya a zenekar repertoárjában szerencsés választásnak tűnik, mivel a helyszín – a Duna Palota nagytermének színpada (a muzikusok számára) és a

közönséget befogadó nézőtér aránya – éppen ideális méretű az ilyesfajta művek megszólaltatásához. A tökéletes helyszín ellenére a nyitó Haydn-szimfónia mégis kissé sápatagra sikeredett. Pedig Haydn e viszonylag sokat játszott kompozíciójában számtalan alkalmat kínál a muzikusoknak, hogy a műveire jellemző derűs humort és életörömet, a bennük lévő leleményes mesterségbeli tudást megmutathassák. A zeneszerző Eszterháza számára sem fukarkodott ilyen hangulatú művek-tételek komponálásával, ám – kihasználva az ún. párizsi szimfóniák sikerét – a gyakorlatias Haydn különös gonddal dolgozott azon a két szimfónián (a no. 88-ason és no. 89-esen), melyeket az éppen a „fények városába” készülő Johann Tost hegedűművész gondjaira bízva útjára indított. A nyitótételben például rövid, figyelemfelkeltő funkciót betöltő lassú bevezetés után apró, szellemesen elhelyezett élcekkkel, a közönségre kikacsintással, olykor kamarazenei meghittséggel kápráztatja el hallgatóit a zeneszerző. Itt és most azonban elsikkadt a haydni szellemesség. Talán, mert a figyelmet a pontatlan belépések és főleg a hegedűszólam hangzásánál tapasztalható egyenetlenségek foglalták le. A kissé lassúnak tűnő tempó sem kedvezett a haydn-i poénok kibontásának. Az első tételhez képest már sokkal nagyobb kidolgozottságot mutatott a lassú tétel, ahol a variáció elgondolkodó, melankolikus témáját nagy beleéléssel formálta meg az oboa-cselló páros. A legsikerültebbnek a két utolsó tételt találtam: a kor szokása szerint Menuetto-nak nevezett 3. tétel igazi tenyeres-talpas lándherré változott, és a Trió jellegzetes, szintén népi táncot idéző dudabasszusai is kellő súllyal hangzottak el. A zárótételben – habár talán ez is lehetett volna egy árnyalatnyival lendületesebb – meggyőzőbbnek tűnt Antal Mátyás tempóválasztása. Nemcsak a muzikusok, hanem a hallgatóság számára is elegendő idő állt rendelkezésre ahhoz, hogy élvezzék és értelmesszék a zene áradását-történezeit, és az immár pontosabb kivitelezésnek köszönhetően a tétel kínálta örömteli pillanatok.

A szünet előtt elhangzó Beethoven-hangversenyáriát Szakács Ildikó, a 2011. évi Fischer Annie előadó-művészeti ösztöndíj egyik nyertese szólaltatta meg. A három részes hangverseny-ária komoly feladatot ró előadójára: egy recitativo-szerű bevezetés után egy lassú, majd egy gyors szakaszban kell megmutatnia a szerelmese által elhagyott nő lelki fájdalmát. Szakács Ildikó meggyőzően jelenítette meg az ária képzeletbeli hősnőjének gyötrődéseit. Éneklésének technikai kidolgozottsága hű szolgáló leánya

volt a mű eszmei mondanivalójának: csupán eszközként volt rá szükség a muzikális interpretáció egészében. A zenekar elsődrendű kísérőnek bizonyult: a szinte kamarazenei letétben a hangzás áttetsző tisztasága és kifinomultsága biztos alapot adott a szólistának és nagyban hozzájárult sikeréhez.

A hangverseny második felében elhangzó Schubert-szimfóniával a zenekar az est legjobb interpretációját nyújtotta át. Bár itt is előfordultak belépési pontatlanságok, intonációs bizonytalanságok, ezúttal ezek kevésbé vonták el a figyelmet, ugyanis itt – a nyitó szimfóniával ellentétben – megszólalt a zeneszerző hangja. Kit érdekeltek ekkor már az apróbb hibák, hiszen cserébe gazdag dinamikai palettát, feszes tempókat, sodró erejű, lelkes előadást kapott cserébe a hallgató. A hangzásarányok kiegyenlítettek voltak, frissen, energikusan szóltak a szélső tételek, érzelemgazdag volt a lassú, kellően táncos és kecses a harmadik tétel. Külön ki kell emelni a fafúvósok remek teljesítményét, akik az egész este folyamán jó formában játszottak. Az előadás azt is megsejtette, hogy a „még csak”, vagy éppen „már” 5. szimfóniáját jegyző ifjú komponistában benne rejlik az utolsó nagy szimfóniák zeneszerzője is, így szép átkötést adott a hangverseny befejezése a két héttel később esedékes – a következő bérleti hangversenyre tervezett – „nagy C-dúr” szimfónia megszólaltatásához.

Miskolci Szimfonikus Zenekar – január 29.

(Fittler Katalin)

Idén 24. alkalommal került sor a Magyar Zeneművészeti Társaság hagyományosan január utolsó hétvégéjére szervezett rendezvénysorozatára. Öt 20-21. századi mű, közülük kettő premierként, egy pedig budapesti bemutatóként – ezzel a kínálatlaltal invitálta a közönséget záró hangversenyére a Mini-Fesztivál, amelynek immár negyedik éve ad otthont a MüPa Fesztivál Színháza (második éve társrendezője is a sorozatnak a vendéglátó intézmény). Kézenfekvő megoldásként kínálkozott a zenekar-választás, hiszen ily módon lehetőség nyílt annak a műnek, Gyöngyösi Levente II. szimfóniájának fővárosi bemutatójára is, amelynek megírására a Miskolci Szimfonikus Zenekar és Kovács László karmester kérte fel a zeneszerzőt. Érdemes írásban is rögzíteni azt az örömdetes változást, ami az utóbbi időben (évadokban) megfigyelhető: ugrásszerűen megnőtt a megrendelések száma a zenekari műveket

illetően. Komoly anyagi nehézségekkel küszködő zenekaraink többsége módot talál arra, hogy felkérésekkel támogassa a hazai kortárs zene ügyét. Akkor is méltánylandó ez, ha csak kevesen találtak módot arra, hogy az újdonságok megtanulásába fektetett munkát kifizetőden kamatoztassák, a darabok többszöri megszólaltatásával, esetleg repertoáron tartásával. A Miskolci Szimfonikusok jártasak a Tegnap magyar zenéjében, s így kellő alappal rendelkeznek ahhoz, hogy egységes zenei köznyelvet nélkülöző korunk zenéjéből elsősorban a hazai szerzők műveinek avatott előadói legyenek. Mert a bemutató nagy felelősséggel jár: összehasonlítási alap híján, a hallgató az előadást magával a művel azonosítja (tehát, a kompozíció további sorsát is jelentősen befolyásol(hat)ja a premier. Újrahallgatva Durkó Zsolt fiatalkori művét (Epizódok a B-A-C-H témára), immár több évtizedes távlatból a zenehallgatás, pontosabban, a hallott zene felfogásának változására is fel kellett figyelni. Ma követhetőnek érezzük a keletkezése idején bonyolultnak tartott művet, amely a közlés szándékának és erejének köszönhetően megőrizte üdeségét. Leköti a figyelmet, hallgatása során tartalmasan telik az időnk. Míg Durkó műve épp életteliségével hatott, Dubrovay László III. zongoraversenyében éppen azt az idő-játékot élvezhattunk, ami a liszti egytételű zongoraverseny-forma és a szerző egyéni hangvétele között feszül. A Liszt-bicentenárium alkalmából készült műben is érződik a fölényes szakmai tudás és stílusismeret – itt a hallgató gondtalanul átadhatja magát a választékos hangzásnak. A szót a remek fiatal zongorista, Holics László játszotta, érzéssel és értéssel. Nem először találkozott Dubrovay-művel, így értően realizálta az előadót-próbáló részleteket is. Olyan értéssel olvasta a kottát, mint Gyöngyösi szimfóniájában szólamukat a zenekari játékosok. Szokás Gyöngyösit „fiatal” szerzőként elkönyvelni, jóllehet erre sem terjedelmes műjegyzéke nem ad okot, sem pedig a kora, hiszen 36 évével nemcsak Schubertet és Mozartot „élte túl”. A felületesen értékelők mentségére, Gyöngyösi művei gyakran jelennek meg egy vagy több generációval idősebb kortársaiéval együtt, ily módon az adott közegben kétségkívül fiatalnak hat. Új szimfóniája, néhány korábbi művéhez hasonlóan elbizonytalanítja a hallgatót olyan szempontból, hogy meghallgatása után nehéz lenne eldönteni, milyen életkorú szerző műve, s azt is, hogy vajon mikor készült. Közben Gyöngyösi életművében megannyi zenekari mű szerepel, sőt, opera is található, másfél évtizeddel idősebb kollégája, Olsvay

Endre csupán 39 évesen vállalkozott zenekari mű írására. Nem példa nélküli az ilyen oeuvre-építés a zenetörténetben, de ezúttal – a körülmények ismeretében – nyilvánvaló, hogy korábban nem volt kilátása zenekari darab megszólaltatására. Autoanalízisét olvasva, szerzői szándék és a befogadóhoz eljutó hallgatnivaló korántsem fedi egymást. A hangzás alapján, a zenekar és karmestere egyaránt megkedvelte Sugár Miklós Jubileumi gondolatok című héttételes darabját. A viszonylag nagy apparátussal rutinosan bánnik a szerző; ilyen szempontból készséggel elhisszük az ismertetőnek azt az állítását, hogy e mű „az erre az apparátusra írt eddigi zenéjének részbeni összefoglalása”. Mindenesetre, karakterekben gazdag, kontrasztok gazdag változatosságával élő muzsika, változatos, és a maga módján egyszeri-egyedi. Az ilyen daraboknál jut eszembe a kísérlet szó sokfajta értelmezéséből az ideális: amikor a kísérlet „sikerült”, vagyis eredményezett megőrzésre méltót. A hazai kortárs-művek megszólaltatásában (felvételre játszásában) elkötelezett Kovács László megbízható előadásra törekedett, s ez – leszámítva olyan visszatérő problémákat, mint az imitációs szakaszok zötyögése, vagy a vonós-unisonók kiegyenlítetlen-csúnya hangszíne – nagy vonalakban sikerült is. Ami számomra az est nagy pozitívumát jelentette: egyértelműen érezhető volt, hogy a Miskolci Szimfonikusok számára természetes, magától értetődő, hogy 20-21. századi magyar műsort szólaltatnak meg. Voltaképp ez lenne a természetes....

Filharmóniai Társaság Zenekara – 2012. február 5.

(Csengery Kristóf)

Tanulóéveimben el-eljártam az érdekesnek ígérkező koncertek próbáira. Műhelyitkok izgattak: mit mond a karmester a felkészüléskor, hogyan formálódik keze alatt a produkció? Ilyen értelemben a délelőtti work in progress legalább olyan érdekes volt, mint az esti előadás. Idővel ezek az élmények sajnos elmaradoztak. Kritikusként örülök, ha eljutok minden hangversenyre, amelyről írnom kell, de azt már képtelenség volna megoldanom, hogy a próbákon is jelen lehessenek.

Pedig próbákra járni jó. Nemrég anélkül, hogy ezt előre sejtettem volna, mégis belecsöppentem egy próba folyamatába. Farsang az Operában – latin karnevál címmel hirdette meg új műsorát a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara. A Koncertkalen-

dáriumban a BFTZ a programot február 5-ére, vasárnapra hirdette, délelőtti és esti időpontban. Szeretem a matinékat, különleges a hangulatuk, délelőttre kértem hátjegyet, s mivel a hirdetéshez nem fűzték hozzá az információt, hogy amit hallunk, nem annak rendje-módja szerinti matiné, hanem „beszélgetős” főpróba lesz, kellemesen meglepődtem, mikor a zenekar tagjait színes, hétköznapi ruhákban láttam, karmesterük, Héja Domonkos pedig farmerben és pulóverben, kezében egy üveg ásványvízzel lépett a pulpitusra.

A műsor többé-kevésbé koncertszerűen pergett le, de közvetlen hangú (néha kissé esetleges) konferálásokkal tagolva, s ahogy ez próbán előfordul, akadtak megállások, egy-egy részt ismételtelen eljátszottak. Szépen megtelt az Operaház, az eseményt rokonszenven követte a publikum, ami azt jelzi, okos kezdeményezés ez, szeretik az ilyesmit a zenebarátok. Valóban: fontos, hogy ma a zenekarok minden lehetőséget megragadjanak, amellyel magukhoz vonzhatják a közönséget, nem utolsó sorban arra is gondolván, hogy az új nemzedékeket is be kell csalogatni a koncertterembe. Legyen kinek játszani harminc év múlva is!

Ez a válogatás erre is alkalmasnak bizonyult. Szokatlan, ha az operaműfaj otthonában latin-amerikai karneválhangulatot árasztó szimfonikus opuszok szólnak meg, de az antológia nagy része megkérdőjelezhetetlen értékeket képviselt – jórészt becses ritkaságok voltak ezek, melyek soha nem hallhatók, ezért is volt izgalmas velük találkozni. Ráadásul nem lehetett nem észrevenni, hogy a Filharmóniai Társaság Zenekara milyen lelkesen mártózik meg a számára szokatlan zenei pezsgőfürdőben. Nagy kedvvel játszották Gershwin Kubai nyitányát: az előadásban megvolt a kellő temperamentum, és nem hiányzott a ritmus ringatózó lazasága, a swing sem (It don't mean a thing / if it ain't got that swing – tanít a helyes stílusértelmezésre Duke Ellington és Ella Fitzgerald régi slágerre). Éltek a színek: harsányan szóltak a rézfúvók, sikoltoztak a fák, csörgött a maracas – egy perc, s már benne jártunk a karneváli forgatagban. Respighi, a hangszerelés nagymestere a Brazil impressziókban nem evilági tónusokkal, lebegéssel és álomszerű hangulattal idézi meg a trópusi éjszaka párját (álmodó klarinétészóló), majd megrémít a különleges kígyókat és pókokat ábrázoló tétel titokzatos hangulatával (magas vonós hangsávok, a fúvósok közbeékelt kiáltásaival – vést jósló figyelmeztetésül még a Dies irae is megszólal), végül dalolni és táncolni hív (friss, vidám zene, sajnos nem eléggé pontos-

san tolmácsolva). Héja Domonkos nemcsak magyarzataival igyekezett a darabokat közel hozni a hallgatókhoz, de a ritmus és a dinamika örömet spontán módon megélő, fel szabadult muzsikálással is.

Ginastera Estancia (= birtok, ranch, farm) című balettzenéjének négy tétele (A gépek; A búza tánca; A napszámosok; Malambo) egyrészt a közérthető hangú kortárs zenét, másrészt a folklór felé tett lépést képviselte. Zakatolás (remek ütős és fúvós megmozdulásokkal), kecsesség (fuvolaszólo, lágy kürtök, szordinált trombiták), majd a metrum aszimmetriája – kitűnő mű, színes hangszereléssel, mely igazi jutalomjátékként örvendeztette meg a zenekart. Utóbbi szó szerint értendő: kiült a mosoly az arcokra, a temperamentum pedig friss vérként lüktetett a produkció érrendszerében. Milhaud Ökör a háztetőn című alkotása egyfelől zenetörténeti tankönyvpélda a maga bi- és tritonalitásával, s mint ilyen, fanyar disszonanciákat halmoz, másfelől rondószerkezete révén könnyed és szórakoztató. Kitűnő előadásban hallottuk. A Libertango gyűjtőcím alatt megszólalt néhány tételes Piazzolla-szvit viszont a műsor kellemetlen illatú kakukkozásának bizonyult. Kétségtől ez is latin-amerikai zene, de az est többi számával ellentétben talmi portéka: ezen még a Quartett Escualo tangózenekar és a kiváló Wiedemann Bernadett odaadó közreműködése sem segített. Hát még a magyar szövegek: rossz prozódiajukkál ezek csak nyomatékosították, hogy Piazzolla zenéje akkor is sekélyes giccs, ha Gidon Kremer vagy Daniel Barenboim szegődik szószólójául. Sebj, túlestünk a méltatlan intermezzón, s végül egy könnyű, de kvalitásos záró szám, a mexikói José Pablo Moncayo kompozíciója, a Huapango mosta ki fülünkbeől egészséges harsányságával és élénk ritmikájával a nemkívánatos szirupot.

MÁV Szimfonikusok – február 8.

(Csengery Kristóf)

A Zenekar olvasói a lap előző számából tudják, hogy a MÁV Szimfonikusok karmestere a következő évad kezdetétől Csaba Péter lesz. Akárcsak elődje, Takács-Nagy Gábor, ő is hegedűművész. Úgy látszik, a zenekar vonzódik a karmesteri feladatot vállaló vonós muzsikusokhoz, ezt a feltevést látszott megerősíteni az a koncert is, amelyet az együttes kamarazenekara február 8-án a Festetics palotában adott. Itt ugyanis Kelemen Barnabás vállalta a dirigens szerepkörét. Pontosabban az első rész két száma, Mozart D-dúr divertimentója (K. 136) és A-dúr hegedűverseny-

(K. 219) előadásakor a koncertmesteri pult mögül irányította a MÁV Szimfonikusok nagyobb kamarazenekart vagy kisebb szimfonikus együttest kitevő vonósait, a második részt kitöltő romantikus mű, Csajkovszkij Vonósszerenádja azonban már karmesteri pálcával a kezében, a pulpituson találta. Ez az utóbbi produkció azért is kivételesnek tekinthető, mert legjobb tudomásom szerint ez volt Kelemen Barnabás karmesteri bemutatkozása – ebben a minőségben most először láthatta-hallhatta őt a közönség.

Kelemen nem akármilyen vonós: az egyik legkiemelkedőbb színvonalú magyar hegedűs, aki nemzetközi összehasonlításban is sokakkal állja a versenyt. Ha tehát felbukkan egy együttes élén, a közönség okkal joggal várhatja, hogy a közreműködése által fémjelzett műsort az értékeremtés ambíciója fogja meghatározni. Így volt ez most is: a koncert első pillanatától az utolsóig egyértelműnek tetszett, hogy itt és most a MÁV Szimfonikusok vonósainak nem kevesebbet kell tenniük, mint túlszárnyalni megszokott önmagukat. A D-dúr divertimentót hallgatva a bevezető ütemek után szinte fölkiáltottam magamban: ez hihetetlenül jó! Tömör, zamatosan zengő, dinamikus muzsikálás, erős tartással. Ez volt az első benyomás. Azután kicsit tovább hallgatózva és jobban figyelve némiképp lehült a lelkesedés. Nem, ez mégsem olyan jó, de még mindig sokkal jobb, mint amilyent valaha is hallottam a MÁV-zenekar tehetséges, jobb sorsra érdemes, ám változó színvonalon játszó tagjaitól. Kelemen nagyszerűen felpezsdítette a produkciókat, igaz, hamar kiderült, mi ennek az ára – s ezt az árat a koncert minden műsorszámában meg kellett fizetni. A hangzásigény a közös munkának ezen a fokán, úgy látszik, még szükségszerűen a dinamika szinte állandó túlvézelésével jár együtt. Mindhárom számban újra és újra visszatérő érzésem volt a piano-éhség, a sok erősen mezengetett (néha kissé préselt) akkord hallatán a vágy a puhább, halkabb dinamikájú szakaszok után. Ezek olykor megszülettek, de mi tagadás, ilyenkor rendre salakosává vált a hang, és feltűnt a disztonálás is. Más szóval az erős dinamika, a sok forte a közös tanulásnak ebben a szakaszában, úgy látszik, kényszerpálya, amelyre óhatatlanul ráteved zenekar és karmestere, ha azt akarják, hogy szóljon a darab. Hozzátehetem, hogy a bécsi klasszikához amúgy sem illő túl sok fortéval és tömött hangzással szinte karöltve járt a tempók túlpörgetése is: a gyors tételek rendre kissé sietősre sikeredtek, a lassúk nem voltak elég békések – bizonyos nyugtalanság uralkodott el a Mozart-féldő tételein.

Kokas Katalin játszotta az A-dúr hegedűversenyt. Remek produkció volt, rendkívül részletgazdag, igényesen kidolgozott hegedülés, személyes gesztusokkal teli, tiszta és pontos, mégsem gépies. A koncepciót fémjelző lobbanékonyág azonban olykor – nem is ritkán – élessé tette a tónust, kivált a magas fekvésben. A lassú tételben nem született meg a légység, a bensőséges hangulat, a „menetelösen” ritmizált finálé alapkarakterét pedig érezhetően egyfajta vállalt nyereség szellemében értelmezte a művész, olyannyira, hogy a nevezetes janicsárzene-epizódba még recsenő mellézközejek is befértek – az volt a benyomásom, hogy korántsem művészi szándék nélkül alakult így az összhatás. Egy szó mint száz, egy nagyon markáns, a határozott karakterizálás oltárán olykor a hagyományos szépséget is feláldozni kész, némely pillanatában pedig egyenesen naturalisztikus A-dúr hegedűverseny-interpretációt hallottunk. Semmiképpen sem köznapi produkció, mely mindenképpen érdemes a figyelemre.

És Kelemen Barnabás, immár pálcával a kezében? Egy manapság más kontextusban gyakran felbukkanó kifejezéssel élve, manuális technikája jelenleg unortodox vonásokat mutat: nem hagyományosan üti a taktust, inkább karaktereket, dinamikákat, gesztusokat érzékeltet és közvetít – majd az idő megmutatja, mivé alakul, hová fejlődik tovább ez a karmesteri eszköztár. Ami azonban megszólal a nyomában, az máris figyelemreméltó. Csajkovszkij Vonósszerenádja csodálatos remekmű, sokszor hallottam már, de még kevés alkalommal ilyen intenzív előadásban: Kelemen minden karaktert mélyen átél, a mű klasszikus és romantikus vonásai közül a romantikát hangsúlyozva, sok akcentussal, jelentős agogikákkal, erős pátosszal, és a már említett nagy hangzásigénnyel. Délceg volt a nyitótétel, kecses és lendületes a valcer, az Elégia larghettoja szélesen énekelt, a finálébeli Tema russo pedig a tempó ellenállhatatlan sodrása jegyében fogalmazódott meg. Nagy formátumot célzó, erős előadás – ha egészségként kellene jellemezni, azt mondhatnánk, olyan, mint ha valaki a hajdani Marlborói Fesztivál kamarazenekari produkcióinak stílusát akarná 2012-ben, Budapesten újraélmödni. Nem akármilyen ambíció!

Nemzeti Filharmonikusok – február 16.

(Fittler Katalin)

Méltán előzte meg nagy várakozás a különleges programot kínáló estet; Csajkovszkij közkedvelt Hegedűversenyét követően Ra-

vel-operát hallhattunk (A gyermek és a varázslatok). A versenymű szólistájaként Patricia Kopatchinskajában felkészült hegedűst ismerhettünk meg, azonban közreműködésével korántsem jelentett élményt a remekmű. A fiatal hegedűs nemcsak gesztusaiban excentrikus, hanem – ha szabad ezt a fennkölt szót használni – művészetfelfogásában is. Számára a kompozíció nem több és nem más, mint lehetőség valamiféle önérvényesülésre. Versenyművek szólistájaként nem szokás kottából játszani – nos, ő kiteszi a kottát, s honlapjáról vett indoka szerint azért, hogy amíg játszik, „a teljes szabadságot” tapasztalhasssa. „Meg akarom kérdezni, mit mond nekem éppen abban a pillanatban” – írta. Nincs okunk a szándékában kételkedni, s abban sem, hogy őszintén gondolta – ám ez a gesztus még szolisztikus mű esetében is több mint veszélyes. Ebből a szemléletből hiányzik a kompozíciónak mint olyannak az a priori elismerése, az csupán mintegy képlékeny-formálható nyersanyagként funkcionál a tudatában. Ily módon aligha lehet tudatos formai építkezést elvárni – élménynek marad a kiszámíthatatlan értelmezések sorjázása. Kopatchinskaja fantasztikus hangszíneket csíhol elő hangszeréből, minden hangról, hangcsoportról, frázisról eszébe jut valami (ami akár stílusidegen is lehet), egy azonban biztos: ritkán hallhatni annyi artikulációt, mint tőle egyetlen darabban. Mindenesetre, megvolt a haszna a szereplésének: kivételesen érzékeny kíséretre inspirálta a zenekart. Irigylésre méltó szólista-szituációba került: Kocsis Zoltán irányításával a nagy létszámú együttes olyan előzékeny figyelemmel gondoskodott számára zenei környezetéről, ami világméreteken is ritkaság. Zenefelfogásával a szólista elérte, hogy a zenekari kíséret minőségileg más legyen, mint a szólamok összessége. Viszont a perfekt hangszeres biztonság néha már-már öncélú virtuskodáshoz vezetett. Kocsisban, aki egyébként is hajlamos szokatlanul gyors tempókat venni, méltó vetélytársra lelt, s így néha attól kellett tartani, hogy nem együtt, hanem egymás ellenében vesznek részt a versenyműben (ami így néha e vetélkedés terepévé degradálódott).

A közönség figyelmét kétségkívül lekötötte a szólista, aki populáris műfajok szólistáival vetekedő kötetlenséggel mozgott a színpadon, odafordulva „kommunikált” a kísérőivel, s megannyi mozdulattal vizualizálta azokat az elképzeléseket, amelyeket az adott pillanatban az adott részlet kiváltott belőle. Több-kevesebb pódiumlázal küzdő hangszeresek számára módszertanilag is tanulságos volt a szereplése.

Többet tudhattunk meg a Ravel-opera zenéjéről az előadásból, amelyben számos énekes szólista és a Nemzeti Énekkar működött közre. Sok részlet-szépség kelt hangzó életre, a választékos hangszerezésnek köszönhetően egymást érték a karakterisztikus, gyakran hangfestő fordulatok. A koncertszerű előadásban a legtöbb szólista több szerepet alakított (Megyesi-Schwartz Lúcia például gulyáslegény, fehér cica és mókus volt felváltva, egy lemondás következtében Széll Cecéliának jutott a hercegnő és a bagoly szerepe mellett a tűz és a csalógány igényes szólama is), így hiába a néha már-már extrém öltözet, nem könnyítette meg a hallgató tájékozódását. Ráadásul, nem lévén tere a játéknak (mindössze az épp szereplő énekesek felálltak), még nehezebb volt a fantáziadús mesevilág dimenzióinak az érzékelése. Az interpretáció legnagyobb értékét a hangsínvilágon túl a pregnáns ritmika jelentette. Kocsis hangzó valósággá tette a kottafejekbe rejtett tánc-lejtéseket, zánereket és karaktereket, ily módon mögöttes jelentések analógiájával teremtett atmoszférát. A Nemzeti Énekkar ismét tanúságot tett arról, hogy nagylétszámú együttes is képes leheletfinom hangzások megszólaltatására, s a dirigens irányítására érzékenyen reagálni. A szólista-teljesítmények viszont nemcsak dinamikailag voltak kiegyenlítetlenek. Első találkozásra azonban bárki számára lelkesítő volt a Ravel-opera ilyenén előadása is.

Budafoki Dohnányi Zenekar – február 18.

(Fittler Katalin)

Változatos, mondhatni vegyes műsort kínált (a műsorváltozás nélkül és azzal együtt egyaránt) az Olasz Intézetben rendezett est, mégis egységesnek hatott. A dirigens Hollerung Gábor inspiráló irányításán túl azzá tette a zenekar megbízható felkészültsége. Ha mégis volt csúcspontja a koncertnek, az a szólistának, Kelemen Barnabásnak köszönhető. Rossini Korinthosz ostroma nyitánya és Mozart c-moll miséje között Sibelius Hegedűversenyét hallhattuk a közreműködésével. Mint a műsorközlőtől megtudtuk, nemcsak Budapesten, de Magyarországon is most játszotta először a finn szerző egyetlen hegedűversenyét. Számos külföldi előadás után tehát számára „magyarországi bemutató” rangja lehetett tehát ennek a koncertnek, s talán ennek is része volt az emelkedett hangulatban. A mű ajánlása az egykori Hubay-növendék Vecsey Ferencnek szól, s érdekességképp megismerhettük a hegedűs-családfának azt az ágát, amely Hubaytól

Kelemen Barnabásig tart. Talán azt sem lett volna érdektelen közzéteni, hogy ugyanennek az ágnak még egy hajtása „érdekelt” a koncerten, a zenekar első hangversenymestere, Vinczai Éva...

Sibelius Hegedűversenyét afféle hegedűs erőpróbaként szokás számontartani, koncerttermi megszólaltatása nagyobb várakozást kelt, mint amekkora érdeklődés kíséri hangfelvételeit. Jó jelen lenni a briliáns hangzás megszületésekor. Kelemen Barnabás remek partnerre talált a karmesterben és a zenekarban, akiket nyilvánvalóan inspirált a kitűnő szólista. A virtuóz prototípusát láthattuk-hallhattuk, aki élvezettel és magabiztosan játssza a hegedűst-próbáló szólomat. Nem ismerve technikai problémákat, ugyanakkor tudatában annak, hogy kivételes teljesítményt produkál, önfeledten muzsikált. A nagyforma építése során minden apró részlet kidolgozottan került a helyére. Ezúttal tételenként csendült fel a taps, s ezért aligha kárhoztatható a közönség. Itt nem a „beletapsolás” esete forgott fenn, hanem egyszerűen arról volt szó, hogy az odaadó figyelem koncentrációját kellett oldani az őszinte köszönetnyilvánítással. A homo ludens mutatkozott meg a ráadásban, ahol a Paganini-ihletésű cadenzát követően csendült fel az Ördög hegedűsének a caprice-a. Arra is szép példa volt ez az előadás, hogy milyen, amikor a szólista olyan kedvvel játszik, mintha ott és akkor döntötte volna el, mit ad elő. Tehát korántsem a jóelőre lefixált program teljesítéséről volt szó. Nem tudni, hányszor tudná ezt az élményt is megadni hallgatóságának a Sibelius-művel – ki kelle-ne próbálni...

A Rossini-nyitány olyan volt, amilyenek abban a bizonyos képzeletbeli nagykönyvben meg va írva. Talán jobb is, hogy nem az eredetileg tervezett Donizetti-nyitánnyal kezdődött a koncert – a Korinthosz ostroma azzal a négyhangos fordulattal kezdődik, amely Mozart-névjegyként a Jupiter-szimfónia zárótételéből közismert, tehát, ha úgy tetszik, „megidézte” a második rész szerzőjét. A c-moll misében szólisták mellett a Budapesti Akadémiai Kórustársaság társult a zenekarhoz.

Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus – február 19.

(Kovács Ilona)

Bár maratoni hosszúságúra sikeredett a Szimfonikus felfedezések sorozat keretében a Záborszky Kálmán irányította Szent

István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus hangversenye, kár lett volna bármit is kihagyni az igen igényesen szerkesztett, magyar zeneszerzők műveiből összeállított műsorból. Az ifjú muzsikusokból – javarészt zenei szakközépiskolásokból – álló együttes előadásában az est első felében Erkel Ferenc Hunyadi nyitánya és Dohnányi Ernő Koncertstück (op. 12) kompozíciója, a szünet után pedig Csemiczky Miklós Supra firmam petram misztériumjátéka, végül a Galántai táncok, Kodály Zoltán egyik legismertebb műve hangzott el. A szerzők és művek között legalább annyi párhuzamot fedezhettünk fel, mint amennyi különbözősége, ezért is volt izgalmas egymás mellett meghallgatni e kompozíciókat. A legszembeütőbb közös tulajdonsága valamennyinek, hogy ha különböző mértékben is, de magukban hordozták a múlt, a jelen és a jövő üzenetét. Mindegyikben ott kavargott a múlt, mégis inkább a jövőbe vetett hit és bizakodás szólt ki belőlük.

A jövő ígérete nemcsak átvitt értelemben volt jelen, hanem a tizenhárom éves Devich Gergely személyében a maga hús-vér valójában is. A Dohnányi-mű ifjú szólistája fiatalabbnak néz ki, mint általában kortársai, csellójátékát hallva azonban érzelmileg vitathatatlanul érettebb és érzékenyebb annál, mint amit a vele egyidősekről általában feltételezni lehet. A Devich-dinasztia egyik legifjabb sarja már most komoly eredményeket és versenygyőzelmeket tudhat maga mögött, itthon és külföldön egyaránt. A szünet után Zelinka Tamástól, az est műsorvezetőjétől legfrissebb sikeréről is értesülhetett a nagyrédmű: a most még Antók Zsuzsanna tanítványaként fellépő Gergely a jövő tanévtől már Mező Lászlónál tökéletesítheti tudását, mivel felvételt nyert a Zeneakadémia Kivételes Tehetségek Osztályába. A legjobb kezekben és a legjobb úton van tehát ahhoz, hogy a benne rejlő jövő-ígéretet kiteljesítse. Játékát hallva ugyanis nem kell nagy jóstehetségnek lenni ahhoz, hogy belássuk, ez a fiú nagy ígéret, és – Arany János után szabadon fogalmazva – szép pályát befutó csellóművész lesz belőle, „akárki meglás-sa”. Persze, most még hiába való lenne Dohnányi kivételes szépségű művének előadásában Perényi, Onczay vagy Varga Tamás interpretációjának érzelmi mélységét számon kérni tőle. De a kristálytisza intonáció, a magabiztos játék, a lassú rész bensősége a legszebb reményekre jogosít, a többiekre is maximálisan figyelni tudás pedig kivételes előadói intelligenciá-

ról tanúskodik. Méltán kapta a hangverseny legnagyobb vastapsát, aminek értékét az sem csökkentette, hogy már az Erkel-nyitány megszólaltatását is közel ekkora ovációval ünnepelte a jórészt ismerősökből, rokonokból álló közönség.

A program másik jövő-ígéretét Csemiczky Miklós 2005-ben befejezett basszushangra, vegyeskarra és zenekarra írott oratorikus kompozíciója jelentette, melyet a tihanyi bencés apátság 950. évfordulójára komponált a zeneszerző, éppen a Zuglóiak felkérésére. A cím („erős, meg nem ingó kösziklára”) a híres tihanyi alapítólevélből származik, melyből kihallik a remény: „Tihon supra Bolatin” (a Balaton feletti Tihany) még jó néhány évszázadig fenn fog állni, mindazzal együtt, ami Tihanyhoz köthető. A latin, görög és magyar textusok váltakozásából kirajzolódó librettót Korzenszky Richárd tihanyi perjel állította össze, akinek művészi Balaton-fotóit is megtekinthette a közönség az előadás szünetében. Mintha csak egy összművészeti produkció részesei lettek volna a fényképek: a gyönyörű természetfotók szinte életre keltek a Csemiczky-műben. A hét részre tagolódó kompozíció laza tagolású mise-szerkezetre emlékeztetett, melynek minden tételében nagy szerepet kapott a természetábrázolás. Mindjárt a nyitóütemek a „Bolatin” hullámzását idézték. A hatalmas víztömeg végig meg-megcsillant a mű folyamán, de jelentősek voltak a hangutánzó effektusok is, például madárfüttyhöz hasonló hangok alkalmazásai. Kovács István, a basszus szólista, remekül közvetítette az archaikus magyar nyelven elhangzó szöveget. Igaz, a zeneszerző meglehetősen szerény zenei szerepet adott a szólistának, mivel a szólam inkább recitatív jellegű volt. Ám érthető szövegmondással, élvezetes ízzel adta elő az önmagában száraz szövegeket, például I. András király adományainak felsorolását, az apátsági lét alapjának leltárát. A zenekar és kórus mintaszerű együttműködésében Záborszky Kálmánnak elévülhetetlen érdemei voltak. A magyar történelmi múlt felidézésének ilyesfajta bizakodó, optimista kicsengése manapság különösen fontos.

A koncertet keretező művek közül egyértelműen a Kodály-mű vitte el a pálmát. Míg az Erkel-nyitány eleje kissé messziről indította a mű érzelmi-hangulati felépítését, addig a Galántai táncoknál már az első ütemek is (és persze a folytatás is) teljes pompájukban mutatták – remek hangszerszólókkal fűszerezve – a verbunkos muzsika ezernyi színét, hangulatát.

MÁV Szimfonikus Zenekar – február 22.*(Fittler Katalin)*

A Szőke Tibor mesterbérlet 2. estjén szólis-taként a bolgár Svetlin Roussevet, karmes-terként pedig a magyar és francia szülők gyermekeként született ausztráliai Nicholas Milont ismerhettük meg. Üde színfoltként ma élő ausztrál szerző, Graeme Koehne da-rabjával kezdődött a műsor. Az Elevator Music könnyen befogadható (tonális, néhol film- ill. rajzfilmzenékre emlékeztető, ritmi-kájában tánc-karaktereket idéző) muzsika, hálás feladatot ad az ütősöknek, s kiválóan alkalmas arra, hogy „megszólítsa” a hallga-tóságot, mintegy közösséggé kovácsolva. Mert az élénk zenére kell figyelni, s a lelkes tetszésnyilvánítás tapsa aktivizáló hatású.

Mendelssohn e-moll hegedűversenye terje-delmes „lírai közjáték” lett. Roussev hegedű-hangja kétségkívül gyönyörű, ám érezhe-tően nem jelentett számára testreszabott fel-adatot a mű megszólaltatása. Nem hatott rá, s így nem is tudta rácsodálkoztatni a közön-séget e kompozíció szépségeire. Az ő játékát figyeltük, nem azt, hogy mit szólaltat meg. Lám, a problémamentesség sem mindig előnyös. Legjobban a tündértánc-fináléban lehetett ezt a kívüllálását érezni, amikor a kecses-könnyed, súlytalan gesztusok helyett mintha gyorsított felvételt hallottunk volna. Ráadásul, a zenekarral való együttmuzsiká-lás sem volt élményszerű. A dirigens (maga is hegedűs) igyekezett mindenben alkal-mazkodni a szólista elképzeléseivel, s meg-valósítani a minél pontosabb együttmuzsi-kálást. Ami, a néha kétségkívül túlhajszolt tempó következtében, érezhetően veszély-be került. A lelkes fogadtatás persze nem maradt el – Roussev mintha érezte volna, hogy nem igazán jogos a tapsvihár, az érté-kes-szép ráadásokkal mutatta meg igazi szó-lista-erényeit. Kiváltképp az Ysaÿe-mű in-terpretációjáért érdemel felsőfokú jelzőket. Talán Nicholas Milton operakarmesteri gya-korlatával is összefügg, hogy láttató zenei megjelenítésre törekszik. Dvořák e-moll szimfóniáját élményszerűre formálta. Nem arra alapozott, hogy a zenekar tudja, a kö-zönség pedig ismeri a darabot, hanem az új megszólaltatásnak kijáró figyelemmel keltet-te hangzó életre a szólamokat. A hangzás „törzsével” foglalkozott a legtöbbit, a szóló-állásokat értékes díszeknek tartva, megfor-málásukat nagyrészt rábízta az előadókra. Ennek a felfogásnak a legnagyobb eredmé-nye az lett, hogy semmi sem silányult in-differens töltőanyaggá, jelentéktelen kísé-rőszövétté. A szólisztikus fődallamokhoz megannyi olyan melodikus fordulatot zár-

kóztatott fel, amelyek máskor elsikkadnak. Gondot fordított a válaszoló, egymást folytató frázisok megformálására, ily módon gyö-nyörködhattunk a vonós-szólamok fejelge-tésében. Egészen különleges színeket-tónu-sokat varázsolt elő a brácsaszólamból, az I. hegedű nemcsak dinamikailag differenciál-tan játszott, hanem egy-egy dinamikai szin-ten volt külön hangja a különböző funkciók érzékeltetésére is (másként szolt egy halk dallam, mint egy kommentáló vagy ellen-pontozó fordulat, más volt a „testes” és az „indulatos” forte, stb.). Ezúttal mindig jól kivehetően szolt a bőgőszólam is. A hang-szerelés finomságainak az érzékeltetése egyúttal segítette a nagyformákon belüli tá-jékozódást is. Külön erénye Milton irányítá-sának, hogy valamiképp sikerül felszabadí-tania a játékosokat; mozdulatai nyomán szólisztikusan és szólamonként rendkívül széles dinamikai skálát jártak be. Kiváltképp a zárlatok megemlése tűnt hatásosnak. Él-ménnyel gazdagodva távoztunk.

Filharmóniai Társaság Zenekara – február 25*(Csengery Kristóf)*

A német származású karmester, Christoph Eschenbach (1940) mostanában együttmű-ködésben áll az Operaházzal: nem sokkal azután, hogy január 8-án, egyik legkedve-sebb művészpártnerre, a zongoraművész Tzimon Barto közreműködésével Brahms-Schönberg-műsort vezényelt a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának élén, nemrég, február 25-én újra visszatért a zene-karhoz, ezúttal Mozart–Csajkovszkij-prog-rammal. (Hozzátehetjük, hogy aki rákattint a Magyar Állami Operaház honlapjára, meg-lepő módon még a társulat tagjainak névsor-ában is ott olvashatja a világhírű művész nevét.) A koncert a kései művek jegyében zajlott: a Mozart-félidő a Varázsfuvola-nyitány (K. 620, 1791) és a Jupiter-szimfónia (K. 551, 1788) előadását kínálta, a Csajkovszkij-mű-sorrészben pedig az 5. szimfóniát hallottuk (op. 64, 1888). Frappáns párosítás, kivált, ha arra gondolunk, milyen rajongó odaadással csodálta Mozart életművét Csajkovszkij.

Kritikus, ne a külsőségekre figyelj, hanem csakis arra, ami megszólal – tanultam haj-dan, pályakezdőként a szakma egyik arany-szabályát. Aztán persze az ember a napi munka gyakorlatában azt látja, hogy mégis-csak indokolt figyelni a külsőségekre (is), mert az emberi lényegről tudósítanak, az emberi lényeg pedig sokat elárul a művészi alkatról. Christoph Eschenbach magas gallé-

rú, állig begombolt kabátban vezényel, a pó-diumra mosolytalanul lép, a pulpituson csu-pán fejét hajtja meg kissé, törzsét nem, a köhögő közönséget pedig ingerült mozdu-lattal utasítja rendre a Varázsfuvola-nyitány-ban. Méltósággal kommunikáló, fegyelme-zett és fegyelmet követelő, szigorú, zárkó-zott személyiség. És bizony: zenélése is ilyen! A Varázsfuvola-nyitány lassú beveze-tése számára kedvezett ez az alkat, a gyors főrészen azonban nem uralkodott el a mozgás, a színek és a hangsúlyok öröme (magyarul: az életöröm), a mű inkább kifin-omult, intellektuális, némiképp tartózkodó arcát mutatta. A C-dúr szimfónia nyitó Alleg-ro vivacéja ja részletgazdagságával örven-deztetett meg, az F-dúr Andante cantabile hallgatásakor pedig, aligha véletlenül, nem a szelíd és puha con sordini indítás derűs bé-kéje ragadta meg a hallgatót, inkább a 20. ütem tájkán a hirtelen moll elborulás sú-lyos szinkópás gesztusainak gyászhangja és a hozzá csatlakozó sforzato-pianók intenzi-tása. A Menuetto feliratú harmadik tétel tánc-karaktere ezúttal valahol a menüett és a Ländler határvidékén formálódott meg, ke-csesen, de ismét kissé távolságtartón és sze-mélytelenül. Nagyon tetszett viszont a trió-szakasz erős belső dinamikai kontrasztja. A finále sodró lendülettel, élénk temperamen-tummal, de sajnos nem eléggé pontos mu-zsikálással zárta a művet, melyből szinte mindvégig hiányoltam az igazán fénylő vo-nóshangzás jupiteri derűjét.

Azt persze aligha állíthatnánk, hogy gyenge lett volna ez a két Mozart-tolmácsolás, csak talán nem sugárzott a produkcióból az igazi hármastalálkozás öröme: mű, zenekar és karmester tökéletes, termékeny összhangja. Nos, ha ez nem született is meg az első rész-ben – megszületett a másodikban. Az 5. szimfónia az első ütemtől az utolsóig a jelen-tőség, a tartalmas, fajsúlyos gesztusok jegyében szolt hozzánk, mindvégig jelenvalónak érezhettük benne Csajkovszkij magányosan szenvedő és fájdalmas, érzelm- és indulat-gazdag személyiségét. A nyitótétel vezénylé-sekor Eschenbach úgy merült el a részletek-ben, hogy ezzel szemernyit sem csökkentet-te az Egész, a folyamatiránti érdeklődésünket: puhaság, líra, melankólia, mélyen átélt gesztusok, finoman kikevert kürt- és csellószi-nek, lágyan éneklő hegedűk – ezek adták a nyitó Andante – Allegro con anima legszebb pillanatait. Az Andante cantabile nagy hang-zásigénnyel és jelentős pátosszal indult, az-tán szépen formált kürtszólam tette élénk a tétel névjegyet. Kec, báj, játékoság és melan-kólia elegye jellemezte Eschenbach és a Filharmóniai Társaság érzékeltetően egyre ih-

letettebb és felszabadultabb együttműködésében a Valse ütemeit, majd a délceg, büszke tartás, az indulókarakter nemes pompája, s egyúttal a menetelő ritmus szenvedélye és sodra a finálét. Emlékezetes, szép előadás, amely a „csak jó” első rész után katartikus másodikikat hozott. Nemrég, amikor a Rafael Frühbeck de Burgos helyett fellépő Pinchas Steinberg vezényelte az együttest, a meghirdetett műsor második részében hallottuk Csajkovszkij 4. szimfóniáját, s annak szláv folklór-ihletésű, pengetett scherzóját remek előadásban – most ugyanez, hasonlóan szép kivitelezésben, a ráadás funkcióját töltötte be.

Óbudai Danubia Zenekar – február 28.

(Fittler Katalin)

Ismét a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben köszönthettük – a rendező Stúdió Liszt Kft. felkérésének köszönhetően – az ifjúsági zenekarból „kinőtt”, tagságát illetően sokat változott zenekart. A GrandDuo hangverseny műsora csemegének ígérkezett, Csajkovszkij két méltán közkedvelt versenyművével. A D-dúr hegedűverseny szolista Szabadi Vilmos volt, a b-moll zongoraversenyé Hegedűs Endre. Héja Domonkos vezényelt.

Jólesően nyugtáztam, hogy nemcsak teltházat vonzott a program, hanem a diákok részéről is jelentős volt érdeklődés volt tapasztalható. Tény, hogy a kamaramuzsikusként méltán elismert Szabadi Vilmost ritkán hallhatjuk zenekari kísérettel – pedig szólísta-alkata kétségkívül indokoltá tenné, hogy gyakran fellépjen versenyművekkel. Hegedűhangja már szépségével is elvarázsolja hallgatóit, s külön élmény a művész és hangszer összeforrottsága. Lebilincselő az a mód, ahogyan karakterizál, formál, mintha magától értetődően így és csak így lehetne megszólaltatni a művet. Ez a természetesség ugyanakkor semmiféle sztereotípiát nem tartalmaz – a szólísta konkrét elképzelése van a műről, s bizonyosra vehető, hogy a kompozíció többszöri eljátszása során ugyanez a lényeg jut kifejezésre – míg az adott atmoszféra mentesíti a mechanikuságtól. Szabadi játéka elegáns, s a jelenlét súlya szavatolja, hogy sohasem válik felszínessé. Szólamában mindennek megvan a funkciója, a hangzás egészében betöltött helye szerint emelkedik ki jelentőségével, súlyával, vagy épp gyönyörködtető súlytalanságával. Jó lehet ilyen szólístaival játszani, aki az elmélyült muzsikálás közben is állandó kapcsolatot tart a karmesterrel (s azáltal a zenekarral). A versenymű három tétele: há-

rom világ, s mindhárom rendkívül szuggesztíven került megjelenítésre.

Hegedűs Endre zongorázásában ezúttal a perfekciót megcélzó kontrolláltságot emeltem ki. Érződik annak a gyakorlatnak az eredménye, hogy koncertjeit gyakran örökíti meg hangfelvétel (s nincs bosszantóbb apróság, mint amikor a sokadszori meghallgatáskor előre lehet tudni, hol következnek a melléütesek). A hazai zeneoktatás dicséretén túl hangot kell adni annak az ismét bebizonyosodott ténynek, hogy tehetségekben dúskáló zenei nagyhatalom vagyunk, a zenei élet minden problémájától függetlenül. Ilyenkor döbbenünk rá, mennyire nincsenek kihasználva a személyi adottságok.

Egykori alapító karmesterével ritkán lép fel a zenekar, ebből adódóan inkább a rendszeres vendégkarmesterrel kiépíthető kapcsolat volt a meghatározó. Az utóbbi években kényszerűségből elszokott a zenekar az ilyesfajta erőpróbáktól, viszont időközben megtanult nagyon gazdaságosan bánni az erőivel. Sajnos, ez azzal jár, hogy vannak jelzés-értékű gesztusaik, s időnként a hangzásra is rányomja bélyegét, amikor mérsékelt odaadással játszanak (romantikus műsornál számonkérhető az ilyesmi, főként, amikor inspiráló szólístaival muzsikálhatnak). Az összeszokott-precíz vonóskar szívesen elnagyolja a nem tematikus, átvezető szakaszokat, ami azt eredményezi, hogy egy-egy hatásos tetőpont kellő előkészítés nélkül szólal meg (kétségkívül hatásosan). A fúvósok tematikus anyaga mindig megformált, dinamikailag kontrollált. Héja Domonkos irányításával mindig van idő/lehetőség a formai kontúrok kimunkálására, az indulások magukban rejtik a folytatáshoz szükséges energiát. Talán csak a hegedűk halk indulása nélkülözte azt az energiát, ami eleve sejtette volna egy-egy zenei gondolat kiterjedését, érvényét.

A Hegedűversenyt követően eszményien szép Bach lassútételt adott ráadásnak Szabadi (BWV 1001, Adagio) – jellemző, hogy a közönség csak lassanként vette tudomásul, hogy szünet következik. Hegedűs Endre Csajkovszkij Dumkájával köszönte meg a tetszésnyilvánítást – majd a közösen előadott Melódiával búcsúztak a hallgatóságtól. Ezen az estén nem vált küzdőtérre a ruhatár...

Savaria Szimfonikus Zenekar – február 29

(Csengery Kristóf)

Nem először rendezi meg a Művészetek Palotája misszióértékű hangversenysorozatát, a Szimfonikus felfedezéseket. A koncepció most is világos: kortárs magyar zene – lehe-

tőleg ősbemutatóval – és ritkaságok a magyar és/vagy nemzetközi repertoárból. Ennek a kettős követelménynek a teljes (négy koncertből álló) idei sorozat valamennyi estje közül a február 29-én lezajlott második hangverseny műsora felelt meg leginkább. Ezen ugyanis a szombathelyi Savaria Szimfonikus Zenekar nem is egy, hanem mindjárt két kortárs magyar művet adott elő – igaz, „csak” az egyik, Tóth Péter zenekarra és mezzoszopránra fogalmazott Petrarca-megzenésítése volt ősbemutató, a másik produkció egy „rég”, 1994-es keltezésű opuszt elevenített fel, Kocsár Miklós Gordonkaversenyét. Két mai magyar művet is előadni egy olyan hangversenyen, amely egyébiránt nem par excellence kortárs zenei sorozat részeként zajlik: nem kis bátorság kell ehhez! S hogy a második rész is mindenestől a felfedezés jegyében teljék, a szünet után Kocsár Balázs vezényletével Sibelius Magyarországon ritkán hallható 5. szimfóniája hangzott fel.

A lényeggel kezdem: kitűnő koncertet hallott a közönség. Tartalmas művek, felkészült muzsikuskok, szuggesztív, hiteles előadások. Tóth Péter Canzoniere című, mintegy tízperces zenekari daláról maga a szerző vallja, hogy műfajában átmenet az opera és a szimfónia között. Valóban: a dús hangszerelésű partitúra megszólalásmódja, dinamikája, harmónia- és színvilága a múlt századforduló olasz operarepertoárjának nyíltságát és emocionális fűtöttségét idézi meg. Hogy a hangvételben felfedezhető az olaszos jegyek, kétszeresen is érthető: indokolja ezt a Petrarca-szöveg éppúgy, mint az a körülmény, hogy a komponista az énekszólómat az ősbemutatón is közreműködő Francesca Provvisionato hangkarakterére képzelte el. Az énekesnő szép hangon, tisztán intonálva, kulturáltan, a zenével érzelmileg és intellektuálisan egyaránt azonosulva tolmácsolta szólómat. A mű záró szakaszában az angyalok kórusát gyermekkar jeleníti meg: a Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola Leánykara (Karigazgató Uherezky Eszter) gondosan felkészítve énekelt – a lányokat a zenekari szólómatok közé ültették, ezzel is elősegítve a vokális és hangszeres szólómatok ideális keveredését.

Aki Kocsár Miklós Gordonkaversenyével a mű keletkezési körülményeiről nem tudva ismerkedik, gyanútlanul gondolhatja: milyen súlyos, milyen sötét hangvételű, töprengő-tépelődő mű ez a négytételű, lassú–gyors–lassú–gyors szerkezetű concerto. De hát hogy is ne volna az, hiszen a zeneszerző a darabot Antall József halála után írta, s az ő emlékének ajánlotta. (A cselló, úgy látszik, a

maga mély tónusával és humánus karakterével önként ajánlkozik a magyar zeneszerzők számára a gyász bensőséges hangszerűl: évtizedekkel ezelőtt Soproni József édesanyjára emlékezve komponálta 1. gordonkaversenyét.) Kocsár műve, akárcsak Tóth Péteré, a hagyományos hangrendszerhez való visz-szatérés jegyében fogant, de hangzásvilága 1994-ben még érdekesebb, disszonásabb, mint a fiatalabb kolléga munkája 2012-ben, s ha a stílus forrásvidékét keressük, az ottani olaszos hatás helyett itt a bartóki idióma ösztönzésére kell felfigyelnünk. Feltűnő volt már első meghallgatásra is a zene motivikus koherenciája és a cselló szólamának mindvégig emberi beszédet idéző ritmizálása, gesztikája. E tulajdonságokat egy minden tekintetben példamutató igényességű előadás segítette felszínre: Rohmann Ditta, a fiatal

magyar csellistageneráció kortárs zene iránt kezdettől elkötelezett tagja ragyogóan megtanulta és anyanyelvi természetességgel, érzelem- és indulatgazdagon játszott a nehéz szólamát, a zeneszerző fia, Kocsár Balázs pedig a tőle megszokott takarékos manuális eszköztárral, de teljes azonosulással vezényelte a Gordonkaversenyt.

Sibelius nem könnyű szerző: nálunk nem ismerik, nem szeretik, műveinek előadásába éppenséggel bele is lehet bukni, mert könnyen megtörténhet, hogy a kompozíciók sajátos világát nem sikerül érdekessé, vonzóvá tenni a dallamosabb, kitárulkozóbb zenékhez szokott magyar közönség számára. Kocsár Balázs a Savaria Szimfonikus Zenekar élén a második részben rendkívül vonzó, emlékezetes részletekben gazdag 5. szimfóniát vezényelt. Felfigyelhettünk a

sibeliusi „másságra”: a zene északias, zord, zárkózott szépségére, arra a kompozíciós felfogásra, amely apró motivikus elemekből, szinte egy késő romantikus minimalizmus szellemében, sok ismétléssel hajlamos nagyobb felületeket kialakítani. És felfigyelhettünk arra a miénktől eltérő esztétikára, amely mást tekint dallamnak, mint Európa délebbi vidékeinek szerzői. A három tétel vonzón, szuggesztívan hatott, felemelően hatásos végkifejlettel, s az élmény megte-metésében egyformán jelentős szerepet játszott a tökéletes szakmaisággal, lényegre törően, minden sallangtól mentesen vezénylő karmester és partnere, a Savaria Szimfonikus Zenekar, amely, akár a koncert többi számában, ezúttal is tudása legjavát igyekezett nyújtani, érezhető kedvvel és odaadással muzsikálva.

CD-kritika

200 éves a Pannon Filharmonikusok

1811. december 9-én hangzott el alapító karmestere, Lickl György vezényletével Pécsen a Zeneművész Társaság első hangversenye. A pécsi zenekari muzsikálás történetében a következő fontos mérföldkő 1984, amikor önálló művészeti intézményként alakult meg a Pécsi Szimfonikus Zenekar. A közelmúltban besűrűsödtek az események, gyakran váltották egymást az együttes vezető karmesterei. A város zenei életének nagy lendületet adott, hogy 2010-ben Pécs Európa kulturális fővárosa lett, s az utóbbi évek törekvéseinek eredményességét a Kodály Központ elkészülte jelzi. Természetes tehát, hogy a bicentenáriumi alkalmából korongon is megőrkítésre kerültek pécsi koncertek emlékezetes pillanatai. A kiadványnak – finoman szólva – nincs gazdája, nem tudni, ki válogatott a koncertfelvételek kétségkívül gazdag választékából. A kísérőszöveg a 2010. január 2-ai és 2011. december 9-e közötti időszakból ígéri a válogatást, ám a 13 műsorszám között akad kakukktójás is (amennyiben pontosan tüntették fel a dátumot): Puccini Messa di Gloriájának 2007-ben rögzített felvételéből szereplő Kyrie-tétel. Ezenkívül még két részlet származik a Pécsi Bazilikából (azok a Kodály Központ megnyitása utáni időből), a többi helyszíne a Kodály Központ (egy részlet a nyitókoncertből való). Eddig rendszerezhetőek a tények, a továbbiakban

csak nagy vonalakban körvonalazhatóak a szándékok. Nyilvánvaló a sokszínűsége, változatosságra való törekvés; a karmesterek közül csak a jelenlegi vezető karmester, Bogányi Tibor és Wass András szerepel kétszer, a zeneszerzők közül pedig csupán Brahms. Ettől kezdve random-rendszer uralkodik, más szóval: korántsem végighallgatásra szánták a korongot, amelynek terjedelmét alaposan kihasználták. A hallgatnivaló összideje csaknem 79 perc, s a zárótételek végén felcsattanó tetszésnyilvánítást is csak jelzésértékűen szerepeltették, a taps szinte azonnal kezd elúszni.

Az új pécsi koncertterem akusztikáját csak dicséret illeti, amikor emlegetik az előadók vagy a hallgatók – a felvétel tanúsága szerint „szigorú és igazságos”, jót és rosszat, szándékot és véletlent egyaránt plasztikusan visszaad. Végighallgatva a műsort, korántsem nevezhető „best of” összeállításnak, ami abból a szempontból rendkívül tanulságos, hogy visszahallgatva szembesíti a játékosokat a tényleges hangzással. Örömet kétségkívül azoknak a hallgatóknak okoz, akik jelen voltak e rendezvényeken, az ő számukra a részletek az egykori koncerttermi atmoszférát is felidéznek. Ők tehát a „szívükkel hallgatják” a nosztalgiaműsort, boldogan.

Aki nem volt jelen a felidézett esteken, csupán budapesti szereplései alapján ismeri a zenekart, nem rejtheti véka alá a csalódását. Látvány nélkül, pusztán a tényleges hangzásra hagyatkozva, igencsak sok kifogásol-

nivalót talál. Ehhez kétségkívül hozzájárul az a fokozódó rossz érzés, amit a részletek egymásra következése idéz elő. Túl „közel vannak” a részletek, hacsak valaki nem veszi a fáradságot, hogy trackenként megszakítsa a folyamatot. Ráadásul, érzelmileg hangulatilag sem illeszkednek jól a részletek, ha megszakítva hallgatnánk, akkor is kioltják egymás hatását. Lehet-e teljes értékűen figyelni Lickl János György Offer-tóriumára Csajkovszkij IV. szimfóniájának fináléja után?

Hathat-e Puccini Messa di Gloriájának Kyriéje Bartók II. hegedűversenyének fináléját követően? S hogy kerül e Kyrie után a gyakran ráadásszámmá degradált VI. magyar tánc, Brahms egyébként kétségkívül hatásos darabja? A folytatás: Wagner remekének közkedvelt részlete, a walkürok lovaglása, majd befejezésül Fekete-Kovács Kornél műve, a „Händel with Care”. Tudom, olcsó dolog műsor összeállítással, sorrenddel kötözködni, de aki végighallgatja a korongot, megéri az indulatosságot.

Több-kevesebb érzékeny-szép szegmens, több bizonytalan indítás, kiszámíthatatlan kontúrok – olyan mozzanatok váltak kirívóvá, amelyeken a hangverseny látogató figyelve készséggel átsiklik. A hangfelvételt óhatatlanul is másként hallgatjuk – ezt hagyta figyelmen kívül a műsor összeállítója. Talán éppen azért, mert nem tudott elvonatkoztatni hangzó emlékképeitől. S nyilvánvaló: minél több elemből akarta felépíteni ezt a kis akusztikus emlékművet – ami személyes töltéssel minden bizonnyal szerethető.

Fittler Katalin